

D66 en PvdA fractie Tweede Kamer
de heer J. Sneller
en mevrouw B. Kathmann
p/a Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum
10 maart 2023
Kenmerk
TLD/U202300184
Telefoon
070 3738401
Bijlage(n)
-

Onderwerp

Nadere standpuntbepaling op Initiatiefwetsvoorstel Vervroegd stemmen in het stemlokaal

Geachte heer Sneller en mevrouw Kathmann,

De VNG en NVVB hebben op 23 december 2021 hun consultatieadvies uitgebracht over uw initiatiefwetsvoorstel Wet vervroegd stemmen in het stemlokaal (hierna: het wetsvoorstel).

In ons advies hebben we gevraagd in het verdere wetstraject rekening te houden met de ervaringen met de herindelingsverkiezingen in 2021 en de gemeenteraadsverkiezingen in 2022. In september 2022 is het evaluatierapport verschenen van deze laatste verkiezingen. Eerder al heeft de Afdeling Advisering van de Raad van State advies uitgebracht over het wetsvoorstel.

Naar aanleiding van deze bevindingen in deze stukken komen wij tot een nadere standpuntbepaling over uw wetsvoorstel, die wij via deze brief graag onder uw aandacht brengen.

Wij zijn - mede gezien de ervaringen met het vervroegd stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen 2022 en het advies van de Raad van State - zeer kritisch op het voorstel om twee dagen vervroegd stemmen permanent mogelijk te maken en adviseren om, op dit moment, af te zien van dit onderdeel van het voorstel. Eveneens zien wij nu geen meerwaarde om te experimenteren met vervroegd stemmen in enkele gemeenten de komende verkiezingen. Wel blijven wij het voorstel ondersteunen om het aantal volmachten per persoon terug te brengen van 2 naar 1.

Hieronder lichten wij ons standpunt toe.

Geen verhoging van de opkomst bij verkiezingen met vervroegd stemmen.

Wij onderschrijven op zichzelf het belang van het verlagen van de drempel om te gaan stemmen, de opkomst te verhogen en het aantal volmachten te laten dalen. Het bieden van twee extra dagen

om vervroegd te kunnen stemmen is in deze context een extra mogelijkheid om een stem te kunnen uitbrengen. Uit de evaluatie van de gemeenteraadsverkiezingen blijkt evenwel niet dát en zo ja, in welke mate vervroegd stemmen opkomstbevorderend werkt.

Het opkomstpercentage bij de gemeenteraadsverkiezingen 2022 was juist 50 % en daarmee lager dan de verkiezingen in 2018 (55 %) en 2014 (53,8 %). Dit ondanks de extra twee dagen, en de ruime openingstijden van de stembureaus, die er bij de eerdere gemeenteraadsverkiezingen niet waren.

Uit de evaluatie van de verkiezingen blijkt dat 19 % van alle uitgebrachte stemmen is uitgebracht op de maandag of dinsdag. Dit is bijna een op de vijf stemmen. Van deze kiezers geeft het merendeel aan dat als er slechts alleen de woensdag was geweest om te kiezen, zij dit dan hadden gedaan, waarbij dan 9 % van deze kiezers dit niet zelf had gedaan. Genoemde redenen om op maandag of dinsdag te gaan stemmen was spreiding van drukte en het gezondheidsrisico (vanwege COVID). Inmiddels zijn er geen coronamaatregelen meer. Ook de ervaring in een beperkt aantal andere landen waar vervroegd gestemd kan worden, leidt vooralsnog niet tot de conclusie dat door vervroegd stemmen voor de toekomst een groot positief effect op de opkomst kan worden verwacht.

Daarnaast blijkt uit het onderzoek dat bij de gemeenteraadsverkiezingen is gedaan naar het gebruik van de ruime openingstijden van de stembureaus van 7.30 tot en met 21.00 uur op deze twee dagen, dat relatief weinig kiezers gebruik hebben gemaakt van de vroege uren vóór 9.00 uur en de late uren (zeker) na 20.00 uur. Opening van de stembureaus in de vroege ochtenduren en late avonden voorziet daarmee vooralsnog niet in een duidelijke behoefte. De uitvoeringslast voor gemeenten zou in ieder geval verminderd kunnen worden door een beperking van de openingstijden op deze twee dagen.

Hiertegenover staat dat er belangrijke nadelen zijn verbonden aan vervroegd stemmen. Zo zijn er frauderisico's die samenhangen met het vervroegd stemmen. Stembiljetten moeten worden vervoerd en opgeslagen. Het risico dat stembescheiden verloren gaan, neemt daardoor toe. Daar komt bij dat het vervroegd stemmen voor gemeenten aanzienlijke uitvoeringslasten met zich meebrengt aangezien gemeenten in plaats van één in feite drie verkiezingsdagen organiseren. In het bijzonder de bemensing van de stembureaus, maar ook het beschikbaar maken en hebben van de benodigde stemlokalen bracht tijdens de afgelopen verkiezingen veel inspanning en de nodige uitdagingen met zich mee. Ook zijn er hoge uitvoeringskosten met vervroegd stemmen gemoeid, waarvoor vooralsnog met dit wetsvoorstel geen financiële dekking bestaat.

Gemeenten willen uiteraard kiezers zoveel mogelijk in staat stellen hun stem uit te brengen. Dit belang dienen gemeenten ook al vele jaren. Maar daarbij dient er wel een goede balans te zijn tussen dit belang en het belang van het uitvoerbaar zijn en blijven van het verkiezingsproces. De uitvoerbaarheid van het verkiezingsproces staat al langere tijd onder druk met het risico dat gemeenten, op termijn, niet meer kunnen waarborgen dat het stemproces zorgvuldig verloopt en de uitslag betrouwbaar tot stand komt. Onder deze omstandigheden kunnen en willen wij ons alleen scharen achter maatregelen die voorzien in een duidelijke behoefte van de kiezer. Gegeven het ontbreken van een duidelijke toegevoegde waarde van vervroegd stemmen terwijl er frauderisico's liggen en de uitvoeringslasten voor gemeenten aanzienlijk zijn, is de balans tussen de hiervoor genoemde belangen er in dit wetsvoorstel niet.

Wij kunnen het permanent invoeren van het vervroegd stemmen dan ook niet langer steunen. Daarmee sluiten wij aan bij de door de Raad van State gemaakte afweging in dit verband.

Bij het advies van de Raad van State om eerst meer ervaringen met vervroegd stemmen op te doen, zo mogelijk via een aantal experimenten bij gemeenten gedurende een aantal verkiezingen, hebben wij evenwel grote twijfels. Twijfels omdat de uitvoeringslasten voor de deelnemende gemeenten hiermee niet minder worden en er langere tijd sprake zal zijn van een verwarrende en onduidelijke situatie voor de kiezers, waar in de ene gemeente wél vervroegd kan worden gestemd, maar in een andere gemeente nabij niet.

In plaats van experimenteren bij enkele gemeenten de komende verkiezingen heeft het onze voorkeur om de ervaringen met vervroegd stemmen op te halen uit het buitenland.

Na verloop van tijd kan dan opnieuw beoordeeld worden of er een gewenst positief effect optreedt door het vervroegd stemmen in te voeren. Waarbij die maatregel dan, opnieuw, nadrukkelijk wordt afgewogen tegen de nadelen en risico's die daar dan tegenover staan.

De volmachtregeling

U meent dat het wetsvoorstel slechts in zijn totaliteit beoordeeld kan worden. Bij het verminderen van het gebruik van volmachten zou daar tegenover moeten staan dat dit nadeel wordt gecompenseerd door vervroegd stemmen mogelijk te maken.

Deze gedwongen samenhang van de twee voorstellen is wat ons betreft onder de gegeven omstandigheden niet zonder meer noodzakelijk en verdient daarom heroverweging. Fraude met volmachtstemmen is een bestaand probleem. Het ronselen van volmachtstemmen moet dan ook worden bestreden. Gezien deze problematiek in combinatie met het belang van het beschermen van het stemgeheim en de stemvrijheid is een eigenstandige beoordeling gewenst in het bepalen van het maximum aantal toegestane volmachten. Het beperken van het maximaal aantal volmachten tot één per persoon draagt in belangrijke mate bij aan de principes van democratische verkiezingen.

Wij vertrouwen erop dat u in het verdere wetstraject rekening houdt met deze nadere standpuntbepaling en de gevolgen daarvan voor het wetsvoorstel beziet.

Met vriendelijke groeten,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
mr L.K. Geluk
Algemeen directeur

Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken
S. Rijsdijk
Voorzitter

